

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 4. ::: Letnik V.

.....

Urejuje
dr. Anton Breznik

.....

Za leto 1912/1913

VSEBINA:

Pogreznjeni. (Fr. S. Finžgar.)	72
Svetonočna pravljica. (Pesem.) (Fr. Žalko.)	78
Canis familiaris. (Prof. Fr. Pengov.)	79
Čez Dunaj in Budimpešto v Belgrad. (Jos. Lavtižar.) (Dalje.)	82
Iz zgodovine Antarktike. (Dr. Fr. Trdan.)	84
Za klavzuro. (Domen Otilijev.) (Dalje.)	86
Mir z vami. (Nedin Sterad.)	89
Navod za šahovo igro. (Andrej Uršič.) (Dalje.)	91
Drobiž	93—96

Lepa priložnostna darila.

Največja in najbogatejša
tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi le pri meni, kar je obče znano. — Ure budilke od 3 K naprej; nikel-
naste lepe anker ure od 4 K 50 naprej; srebrne cil.-rem. ure od 7 K naprej; srebrne anker-rem. ure
od 10 K naprej; diamantni prstan od 12 K naprej; briljantni prstan od 30 K naprej. — Lepe
novosti v kisa- in pravem srebru po znižanih cenah. Naročajte novi cenik s koledarjem
tudi po pošti zastonj. — Singerjevi šivalni stroji od 60 K naprej, tudi za plečenje (pouk brezplačen).

Fr. Čuden, trgovec in urar v Ljubljani.

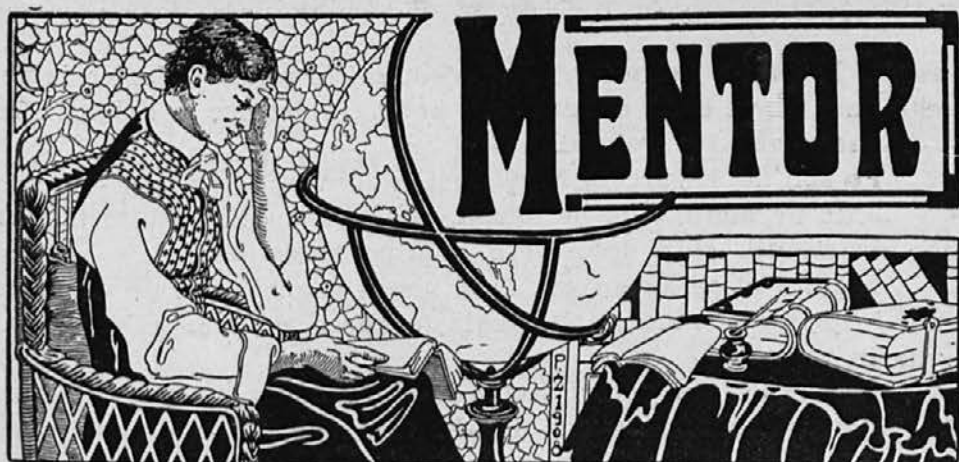

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni **optični zavod**
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev,
toplomerov, daljnogledov itd. Popravila očal,
ščipalcev itd. izvršuje dobro in ceno!

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljub-
ljano prvega dne vsakega meseca in stane za dijake
dve kroni, za druge naročnike štiri krone na leto.

Tisk „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani. — Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

Letnik V.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 4.

Fr. S. Finžgar:

Pogreznjeni.

V solnčni gori se je utrgala skala, se zatočila v dolino in se pogreznila v blato . . .

»Poglej!«

S komolcem je sunil štirinajstletni učenec petega razreda — Korel Robinc se je pisal — svojega součenca-soseda v zadnji klopi. Ta sosed sem bil jaz. On imeniten — zlikan ovratnik je nosil in pisano kravato, jaz hodnično srajco in leskove hlače.

»Poglej,« me je sunil vnovič in odmotal droben zavojček pod klopjo.

Jaz sem se ozrl.

Iz omota se je zasvetila židana ruta, rožasta, kakor so jih tedaj nosila prešerna dekleta.

Začudil sem se.

»Kam boš z njo?« sem pošepetal.

On mi je zrelo pomežiknil in izrekel brezglasno, z ustnic sem mu bral besedo: »Za Lojzko!«

Pozabil sem, da sem v šoli in sem se na glas zasmel. Zakaj sem se zasmel, tega še danes ne vem.

V hipu je zadonel rezki glas izza katedra.

Ves sem se stresel.

»Sem,« je donelo, »sem, gumpec!«

Učiteljeva roka je segala po palici, jaz sem se plazil med klopmi plašen in zbezan, kakor hudodelec.

Hudega učitelja sive brke so se razčeperile, ker je jezen stisnil ustnice. Kakor bi jo nosil na dlani, sem spoznal tisti trenotek svojo

usodo. Mož se je dvignil in ni vprašal, kaj in zakaj. Z levico je poiskal moj tilnik, si ga upognil med kolena, z desnico je dvignil šibo — in me strahovito spokoril.

Po šoli me je spremil Korel proti stanovanju.

»Nič ne maraj,« me je tolažil. »Deset žemelj ti prinesem, ker me nisi zatožil. Jutri dobiš prvo — in potem še devet.«

Nič mu nisem odgovoril. Dasi nisem potočil solze ne v šoli ne zunaj nje, me je vendar tako pekla ta kazen, da sem se stresal od srda in togote.

»In veš kaj,« je govoril Korel dalje. »V sredo je semenj, šole ne bo, pojdi, gremo v Pijavo vas. Lojzko tudi povabim. Pili bomo!«

»Ne grem, s tabo nikamor!« sem zarežal in skočil v vežo.

V sredo, na semanji dan, sem šel z gospodarjem v hrib, kjer sva drobila hosto in vezala butare. Sredi popoldneva sva dovršila in se napotila domov. Po malici sem se izmuznil in šel z zasluženim grošem, ki mi ga je dal gospodar, da bi bil tudi deležen semnja in njegovih sladkosti. Postarna ženica je podirala šotor, ki si ga je postavila pred visoko hišo Korelnovega očeta.

»Fant,« me je poklicala, ko sem željnih oči ogledaval piškote.

»Fant, na, tri piškote, če znosiš deske in tesarska stola tja v drvarnico.

Ko sem odnesel zadnjo desko in prejel plačilo, je prispelo petero dečkov — mojih sošolcev po trgu. Preko ramen so se držali, kakor fantje ob naboru. V sredi je bil Korel. Za to vrstjo je šla Lojzka. Vsa je bila blede, za ogal je vlekla za seboj ruto, izredno veliki, plavi lasje so je ji razpustili po ramenih. Hodila je, kakor bi bila trudna in je skoro omahovala.

»Križ božji, pijani so!«

Stara štacunarica je sklenila roke.

»O Bog, kaj bo iz tega!«

Ljudje so se začeli zbirati. Suvali so se s komolci, nekateri celo smejali. Večina pa je bila žalostna in ogorčena. Psovke so se oglašale. Nekdo je stopil izmed množice in zagrmel nad otroke: »Tiho! Sram vas bodi, frkolini!«

»Tebi že ne!« se je oglasil Korel in stopil iz vrste.

Možak je iztegnil roko in mu nameril.

Takrat se je oglasil za njegovim hrbtom Korelnov oče, mogočnjak v trgu.

»Stran, berač! Tebi moj fant nič mari!«

Mož je pogledal očeta, nekaj zamrmral in se okrenil. Ljudje so se začeli razhajati. Korel je naglo izginil v vežo in zapustil prijatelje sredi ceste. Njegov oče se je razljutil nad njimi, prijel Lojzko za lase in jo opsoval z grdimi priimki, katerih nisem razumel. Dekle je jokaje bežalo v ozko ulico in se z roko lovilo za steno. — —

Petnajst let potem.

Mrzlega zimskega dne sem sedel v gostilni v malem mestu, kamor sem moral po opravkih, in čakal vlaka. Trije gostje, menda trgovski potniki, ki so obedovali pri drugi mizi. Užival sem v polnih požirkih tisti brezmejni dolgčas, tisto žgočo boleost, ki te prikuje na neznosno puščobo kakor Prometeja na skalo in ti pika v dušo, da ti zvedeni poslednja misel v glavi. Ko tako sedim in bulim kakor brez življenja v strašno neokusno sliko na nasprotni steni, se odpro polagoma vrata. Grozno neprijetno so škripala. Skozi vrata se je pojavilo suhotno dekletce. Bogve, če je že imelo osem let. S prezeblo roko je nosilo za locenj malo košarico, iz katere so gledale pisane rože. Plaho se je napotila po sobi proti gostom. Mene ni zapazila, ker sem bil za pečjo.

»Gospodje, rožice, prosim, rožice!«

Z drobno roko je segla v košarico in vzela iz nje par cvetlic ter jih molila gospodom.

Eden je segel po njih in se bučno zasmel.

»Iz papirja! Hahaha! To je za maskare, punčka!«

Dekletce ni nič odgovorilo. Rožice v rokah so se ji tresle. Potniki so segli v žepe in ji dali par novčičev.

Tedaj je vstopila natararica.

»Vun! Kaj nadleguješ goste! Potepenka taka!«

Dekletce je stisnilo novčiče v žep in se vse boječe okrenilo proti vratom. Ko je zagledalo mene, je za hipec postalo in se takoj okrenilo proseče proti natararici.

»Vun, sem rekla!«

Pokazala ji je s prstom proti vratom.

»Mala, semkaj pojdi in še meni pokaži rožice!«

Natararica se je namrdnila.

Dekletce se je opogumilo in prišlo k mizi.

Kupite, prosim, so lepe rožice; za Marijin oltarček, takole v kotu —« pokazala je s prstkom na kot in iskala oltarčka v sobi, kjer ga seveda ni bilo.

Pogledal sem revne cvetlice.

»Kdo jih je naredil?«

»Sama! Znam pa še lepše delati, pa nimam denarja, da bi kupila lepšega papirja.«

»Povej, mala, ali si kaj lačna?«

Dekletce je pokimalo.

»Ali bi ti jedla, če bi te jaz povabil semkaj na kosilo?«

Dekletce je postavilo cajnico na tla, da je moglo narediti z rokami: »Prosim, lepo prosim!«

»Sedi k meni!«

Primaknil sem ji stol in ker se je bala, sem jo prijel za roko, ki je bila ledeno mrzla, ter jo posadil ob sebi. Nato sem ji naročil obed.

Pri jedi je nisem motil in je nisem izpraševal.

Kako je uživala, sirotka! Razjokal bi se bil nad to slastjo, porojeno iz bede in stradanja.

Ko je použila pol kosca pečenke, je nenadoma prenehala, kakor bi se bila nečesa domislila. Ozrla se je vame z velikimi, plavimi očmi, ki so bile vse rosne same neizmerne radosti.

»Gospod, ali smem vzeti to seboj?«

»Ali ne moreš več?«

Prva postaja sv. križevega pota v Jeruzalemu.

»Bi, ampak za mamó bi shranila!«

»Le pojej! Bog ti blagoslovi! Za mamó naročiva drug kosce.«

Ko je dokosila, je sklenila roke na prsi in vzdihnila iz dna duše: »Ah, kako je bilo dobro!«

Na ličkih se je pojavila rdečica, ko se je nasmejala, sta se pokazali dve majčkeni jamici. Nato je zlezla s stola in niema poiskala moje roke, da bi jo poljubila.

»Sedi, mala, in se ogrej.«

Pogladil sem jo po mehkih laseh. Hvaležna je vprla vame oči. Tedaj me je nekaj spreletelo, kakor davni spomin.

»Povej, mala, kako ti je ime?«

»Lojzka sem!«

»Imaš li še mamo?«

»Imam. Pa so bolni. Jetiko imajo. Šivajo, pa ne morejo mnogo, ker kašljajo.«

»In oče?«

»Oče vozijo karolo tam, kjer cesto delajo.«

»Torej zasluži!«

»Seveda, ampak jim nič ne ostane. Vse zapijo.«

Lojzka ni premenila obraza. Pripovedovala je o nesrečnem očetu, kakor vsakdanjo zgodbo.

»Mama jih svare in prosijo. Veste, pa nič ne pomaga. Včasih so hudi, včasih pa nič. Samo to pravijo oče: Nič se ne jezi! Robinčeva Korelna ne bo nihče spreobrnili. Baraba je baraba!«

Tedaj se je dekletce nasmejalo, kakor bi povedalo dovtip. Meni je šinila kri v lice. Naglo sem vprašal:

»Kako je ime mami?«

»Kakor meni.«

Natakarica je prinesla zavito pečenko, kateri sem priložil par zemljic in dal deklici nekaj drobiža.

»Z. Bogom, mala! Pozdravi mamo in moli za očeta!«

Lojzka je vsa vesela odšla, meni je pa bilo tako neizmerno bridko v duši . . .

Ni dolgo tega, kar sem prejel iz Merana pismo. Umazano je bilo in posvaljkano. Berem:

Dragi sošolec!

Z zadnjimi priberačenimi krajcarji sem kupil znamko, da ti pišem. V tujem mestu čakam smrti — ves bolan. Usmili se me in mi daruj par kronic, da si kupim čašo vina za tolažbo v trpljenju. Vse me je zapustilo. Žena je umrla, hči se potepa bogvekje in ne vpraša po očetu. — Delam toliko — saj veš, kaj je jetičnik — da ne poginem gladu in da me ne odženo v domovino, kjer bi umrl sramote. Tako se je vse krog mene pogreznilo — in sam sem do vratu v blatu. Čakam le še zadnje ure.

Korel Robinc.

Obsedel sem pri pismu, ki je ležalo umazano, zmečkano, kakor razvalina pred menoj. Truden od čudne žalosti sem se domislil zgodbe, katero sem bral davno nekje in ki se je končala tako-le:

V solnčni gori se je utrgala skala, se zatočila v dolino in se pogreznila v blato . . .

Fr. Žalko:

Svetonočna pravljica.

Že davno odpel je glas zvonov
deleč zemljanom mir, blagoslov.

Zavladala noč je po božjih doméh —
On nosi še morje luči v očéh.

In njemu iz dalje na žejno uho
še vedno zvonovi pojo in pojo.

In same zastanejo trudne nogé
in same navzgor se povzpno mu roké:

tam rimske ceste vodijo,
po njih v raj duše hodijo.

Oči v nebo se ozirajo:
glej, angeli vrata odpirajo. —

In večnosti žar kot solnca odsvit
vsenaokoli čez svet je razlit.

In zvezde žaré, se nižajo
in angelov zbori se bližajo.

In še mu ugašajo v blesku oči
in še mu usihajo mlade moči.

In angeli ga objamejo
in s sabo v nebo ga vzamejo.

Prof. Fr. Pengov:

Canis familiaris.

Sedel sem doma pri oknu ter gledal proti kamniškým orjakom. Nenadoma začujem velikega, starega lisjaka, ki se je bil priplazil iz hoste, in videč ravan popolnoma varno, je drevil naravnost proti našemu hlevu, ki nudi bivališče tudi številni perutnini in tropu domačih kuncev. Mahoma sem bil zunaj, toda že me je bil prehitel naš Čuvaj, ki je bil manjši od lisjaka in mu drobil naproti. Preden sem mogel uporabiti krepelce iz drvarnice, sta bila oba že daleč proč. Opazujoč ju sem kmalu videl, kako je dohitelo malo kuštravo psè ostrozobega roparja in ga pograbilo za bedro. Besnemu napadu lisjakovemu pa se je umaknil; odskočil je nazaj in lov se je iznova pričel. Ta prizor se je ponavljal vsakih par minut; bilo je očitno, da išče lisjak rešitve v temni senci bližnjih dobrav, zasledovalec pa bi ga bil rad zaobrnil nazaj proti vasi. Jaz jo uderem za obema in ker sta se bila vsled izborne pasje taktike zopet približevala, sem bil kmalu blizu bojnega meteža. Čuvaj dobi, opazivši pomoč od zadaj, novega poguma in skoči na sovraga v odločilni boj. Razložil sem le klopčič, ki se je valjal, čudno rohneč in cvileč po tleh, kmalu pa se razvozlja ta Gordonov voz v krvavega lisjaka, kateremu se je bilo zagrizlo kuže, obrito s krvjo, v tilnik kot besna furijska. Hitro sem napravil konec tej žalostni s par krepkimi udarci po lisjakovi glavi.

Ko je videl Čuvaj, da se nasprotnik ne gane več, se niti ozrl ni vanj, ampak tekel s čudovitimi svojimi pljuči vred naravnost domov celit rane, ki mu jih je zadala krvava bitka.

Občudovanja vreden psiček, ki bi bil pokazal, da si manjši, že v mladih letih odrastlemu nasprotniku pot na oni svet, kjer ni ukradenih piščancev in poljskih miši, kakor je storil že marsikrat! Morda je vredno zapisati in tako ohraniti zgodovini Canidov še katero epizodo iz življenja našega junaka. — — —

Beli dan je ugledal naš Čuvaj v lovski koči ob Savi blizu tam, kjer je stala v »Žalosti in veselju« hišica starega Petra, Alešovega prijatelja. Prehod iz temnega sveta, v katerem je bival mladič devet tednov pred svojim preseljevanjem na površino zemlje, je bil tako nagel, da ni mogel prenesti mali kebček bleščeče solnčne luči, zato je prvi teden le mižal in ni odprl zvezdic nad majčkenim smrčkom. Potomec žlahtne rodbine je bil majhna okrogla žoga, pokrita z mehko, črno dlako; imel si ga mnogo lažje za miniaturno medvediča nego za člana pasje družine. Komaj mesec dni star je prišel k nam in preživel naslednjo dobo v naših svislih kot rejen, šaljiv kužek, ki je mislil le na igračkanje, se redno nažrl preveč, da je bil podoben napihnjenemu mehurju, a zraven je dosegal svoj glavni namen: postajal je dan za dnem večji in težji.

Že v zgodnji mladosti je pokazal, da se prišteva sistematično med potomce starih pradedov ala Kolsun v indijskih džunglah ali Buansuah (tudi v Aziji), javanskega Nippona in neukrotljivega sumatranskega Adjaka, samih junaških divjih psov, ki jih smatrajo nekateri naravoslovci za očete domačih naših pasem.

Kakor njegovi očaki izza pamtiveka, je ravnal tudi Čuvaj: trikrat obhodil ležišče, preden se je ulegel k počitku, nosil rep po dnevu lepo »sinistroretrorsum« ukrivljen, po noči pa sanjaril v spanju o slavnih možeh svoje rodovine: o zvestem Bariju na gori sv. Bernarda, ki je rešil toliko človeških življenj, o Argusu, ljubljencu Odisejevem, ki ga ganljivo opeva stari Homer, o zvestem Melampithu, ki je sledil po sporočilu Plutarhovem svojemu gospodarju,

Dvorana zadnje večerje.

korintskemu trgovcu, celo čez morje, o Soterju, ki je ostal med četveronožnimi branitelji Korinta edini pri življenju in dobil zato srebrno zavratnico z napisom: »Branitelj in rešitelj Korinta«, o orjaških dveh prednikih, ki ju je bil podaril pred davnimi leti albanski kralj velikemu Macedoncu Aleksandru, ko je šel v Indijo, orjaška psa, ki se za medvede, divje vepre in podobno laznino niti zmenila nista, pač pa sprejemala kot sebe vreden dvoboj z levom in slonom, ki sta ju tudi užugala.

Ob takih čudovitih zgodovinskih reminiscencah ni čudno, da je bilo Čuvajevo spanje le silno lažno in nemirno, da je speč pogosto samega ponosa mahljal z repom ali pa dajal pri posebno drama-

tičnih spominskih tudi z odsevnim gibanjem, renčanjem in pritajenim bevskanjem izraza svojim občutkom.

Dasi je bil doma sredi slovenske zemlje, katere sin poje ob vsaki priliki, češ: »Sem pevec in peti, je vse mi na sveti...«, vendar ni imel, to moram pibiti, prav nič pevske žilice. Sluh je imel sicer izvrsten in slišal je celo v spanju vsak še tako lahek korak, ki se mu je bližal, toda godba in zvonjenje sta ga pripravila v obupno tuljenje. Menda zato tudi Turek ne stori zlepa psu kaj žalega, ker ju veže skupna vez: sovraštvo do zvonjenja v krščanskem stolpu. Tudi modernih parfumov, s katerimi del modernega sveta poskuša prikriti notranjo gnilobo, ni ljubil plemeniti naš Čuvaj, kar mu je gotovo le v čast; kolinska voda, eter, salmijakovec et consortes so ga naudajali že pri sami misli z grozo.

Ena izmed glavnih potez Čuvajevega značaja je bila njegova družabnost. Zato je skušal že v zorni mladosti skleniti ožjo zvezo s pisano mačico v veži, ki pa žal ni umevala nameravane double-entente (dvojnega sporazumljenja). Po opetovano poskušani aneksiji je prišlo do par prask med zastopnikoma obeh rodov, tem pa je sledilo premirje, ki se je seveda vsak trenotek prekršilo — prava albanska čud. Le z ubogo luno se naš znanec kljub svoji socialnosti kar ni mogel sprijazniti. Brez najmanjšega vzroka je tulil in lajal proti njej, kot bi vladala med obema »krvna osveta«.

Že učeni Linée, ki je opisal psa le na njemu lasten, originalen način, trdi o njem, da je podučljiv, da išče izgubljene stvari in jih nosi nazaj, da naznanja prišlece, da čuva blago, varuje živino, da je silno radoveden itd. Naš Čuvaj ni bil v tem nikaka izjema: povsodi je imel svoj nos, zlasti pa tam, kjer ga je bilo najmanj treba; celo žalostna osebna skušnja ga ni mogla pripraviti do prepričanja, da ni pametno vtikati nosu v past za podgane!

Tako so minuli našemu kužetu burkasti dnevi mladostnih mesecev in treba je bilo misliti, kaj bo zanaprej. Dobro vedoč, kako koristen je Eskimoju njegov Canis borealis, klavcu njegov mersarski spremljevalec, Perzijancu prekrasni lovski hrt, Angležu grozni buldog in doga, Neufundlandcu njegov izvrstni plavač v pasjem kožuhu, lovcu njegov jazbečar in prepeličar, vidrar in lisičar, mestni samici njen pinč ali koder, levič ali bolonjski kužek, špicelj ali kakor se še imenuje vsa ta razvajena mestna svojat — vse to upoštevajoč, je sklenil tudi naš gospodar, izbrati svojemu Čuvaju, ki je kazal mnogo talenta, stan, ki bi izpolnil dobršen del njegovega budnega življenja, a obenem koristil tudi hiši. V ta namen ga je naučil kmalu hoditi na besedo po čado in brezo, dobri mlekarici, ki sta se pasli zunaj na neograjenem travniku in obenem sadovnjaku, zasajenem v redkih vrstah s samo kanadsko rejneto.

(Konec prih.)

Jos. Lavtizar:

Čez Dunaj in Budimpešto v Belgrad.

(Dalje.)

VII.

Iz teh misli na »strmini sanj« so me vzdramili zvonovi, vabeči k večernicam. Glas je prihajal iz bližnje pravoslavne cerkve, ki je s svojim visokim stolpom značilno znamenje Belgrada. Vstopil sem v svetišče, čegar notranjščina je široka, vsa poslikana in brez stranskih ladij. Ob stenskih podobah, ki jim pravijo »ikoni«, so gorele luči v svetilkah, sredi cerkve pa so stali veliki lesketajoči svečniki. Tu so opravljali bogoslužje štirje duhovni. Trije so bili ogrnjeni z belimi pluvijali, najmlajši pa je bil oblečen v dolgo rumenkasto dalmatiko. Ves čas so peli, višji med njimi pa je v enomer vihtel kadilnico, da se je blagodišeči dim širil po vsej cerkvi. Ljudi je bilo z mano vred navzočih štirinajst, pa nobenega otroka. Razume se, da je bila prostorna hiša božja ob tako pičli udeležbi čisto osamljena.

Omenjam, da se med srbskimi svetniki posebno časti sv. Sava (Sabbas). Bil je prvi srbski nadškof ter umrl leta 1237. Njegova podoba ne visi samo po srbskih cerkvah, ampak tudi v vsaki šoli. V čast mu je ustanovljen red sv. Save, ki se podeljuje za odliko zaslužnim možem.

Drugi dan sem obrnil svoje korake po dolgi ulici kralja Milana. Tu je več državnih poslopij novodobne vnanjosti, med njimi kraljeva palača. V navadni kočiji, v katero je bilo vpreženih par konj, se je pravkar pripeljal iz konaka kralj Peter v beli vojaški suknji in z belo čepico na glavi. Bilo je namreč 28. avgusta po našem kalendarju, po srbskem pa 15., ko obhajajo pravoslavni Marijino vnebovzetje. Izvedel sem, da se je peljal Peter v cerkev k službi božji.

Vsakdo mora privoščiti Srbom po tolikih bojih, da je postala njih domovina neodvisno kraljestvo. Biti nad štiristo let v sužnosti, gotovo ni malenkost. Srbi so jo prenašali dolgo časa molče, kakor tisti, ki se zaveda, da se ne more boriti z močnim, toda nikdar jim ni upadlo upanje na rešitev. Prvi, ki se je začel očitno vojskovati s Turki, je bil Črni Jurij (Kara Gjorgje). Po poklicu prašičji trgovec, je bil vendar jako prebrisan in pogumen poveljnik. Po dolgih bojih je dobil leta 1806. Belgrad v svojo oblast. Čeprav je bila ta pridobitev le začasnega pomena, je vendar Srbom rasel pogum. Za Črnim Jurijem se jim je postavil na čelo Miloš Obrenović z besedami: »Evo mene, a evo vam i rata s Turcima.« Že sama njegova oseba jim je zadostovala, da se sovragu ne bo dobro godilo. Srbi so tako napredovali, da jim je turška vlada pripoznala samostojnost l. 1829. Seveda so se morali še dolgo vojskovati, da so prišli do tega, kar imajo sedaj. Turki so imeli namreč to srečo, da so dobivali v

mirovnih pogajanjih vedno nekaj nazaj ter so se le počasi čistili iz Srbije. Najbolj trdovratno so se držali v Belgradu, ker jim je bil glavna opora. Toda vse ni nič pomagalo. Leta 1867. so morali izročiti ključe belgrajske trdnjave knezu Mihajlu in takrat je odšel iz nje zadnji Turek. Nekaj časa je še vihrala raz trdnjavo zastava s polumesečem, slednjič je izginila tudi ta ter je bil izbrisan zadnji sled turške navzočnosti v Belgradu. V predmestju Dorčol prebiva sicer še dandanes nekaj Turčinov, ki jim pa ne pride na misel, da bi na kak način rovali zoper Srbe.

Poleg gospode sem srečaval v Belgradu mnogo kmetiškega ljudstva, ki so mu glavna opravila poljedelstvo in živinoreja, posebno prašičjereja. Ohranilo je še popolno staro nošo, ki jo je radi mnogovrstnosti težko opisovati. Moški so tako navajeni kožuhastega jopiča, da ga še v vročini ne odložijo. Ta ogoreli žilavi rod, ki se mu bere v očeh pogum, pa vendar tudi neka otožnost, se je vsled vednega preganjanja naučil, zanašati se le sam na sebe. Odtod srbski pregovor: »Uzdaj se (zaupaj) u se i u svoje kljuse.« Prav zato, ker so imeli vsi enako usodo, ohranil se je med njimi čut enakosti. Vsi se tičejo in še berač pravi odličnjaku: »Daruj mi, brate!« Celo kralj, stoječ med narodom, nagovarja svoje podložnike z besedo: »Braćo!« Ženske nosijo belo platneno obleko, okrašeno z višnjevimi in rdečimi našivi. Vse domače delo. Vrh tega imajo svetlo nakitje na vratu, uhanе in prstane, da se vse lesketa. Ubogi narod! Višnjeva barva menda pomenja batine, ki ti jih je trinog našteval po telesu, rdeča pa znači kri, ki so bili pobarvani z njo turški handžarji. Toda nisi se izneveril ne križu, ne slovanstvu. Lepo poje Gregorčič v »Hajdukovi oporoki«:

Za to sem živel, se boril,
Večkrat za to že kri sem lil,
Trpljenja, ran se nisem bal,
Da le prostost bi domu dal.

Kar jaz prisegel sem nekdanj,
Spolniti vsak prisezi zdaj:
Za vero, za prostost domu
Živite, mrite brez strahu.

To nado vzamem naj s seboj,
Zdaj ko pod črno grem zemljo,
Da v zemlji prosti ležal bom,
Da prost moj rod bo, prost moj dom.

Veliko so trpeli Slovenci pred Turčinom, toda brez primere več — Srbi in Bolgari.

Dr. Fr. Trdan:

Iz zgodovine Antarktike.

I.

Naziranje starih o južnem polu.

Prišel bo čas, ko pade zadnji zastor z obličja naše skupne matere zemlje. Tako nekako je govoril v preroškem duhu rimski filozof Seneka († 65 po Kr.), ko je razmišljal o veliki moči človeškega duha. Znanstveni rezultati zemljepisnih raziskavanj njegovih sodobnikov so mu izvabljali celo misel, da je prav blizu čas, ko bodo na kapitolu v Rimu ovenčali z lavoriko onega junaka, ki bo prvi objadral stari svet. Dočim so namreč prodirale rimske legije ob Nilu v Sudan, je odkrila rimska mornarica polotok Jütland in našla na obrežju baltiškega morja cvetoče postojanke azijskih trgovcev. Severovzhodne germanske pokrajine so bile za Rimljane in orientorce prava Indija Koromandija. Cesto ob Volgi in Donu so poživljale karavane arabskih velblodov, po Labi in Visli pa so brodarili stari Kelti in Germani, ki so prodajali Rimljanom jantár in cin.

Spomin na te zlate čase se je podedoval od roda do roda in navduševal pogumne može, ki so se podali na nevarna pota, da bi odkrili zaželeni El Dorado. Že nekako ob istem času, ko so prekoračili vojaki Aleksandra Velikega iranske gore in začuden zazrli pod seboj zelenoobojne pokrajine svetega Inda, je prinesel Pytheas v Masilijo (Marseille) veselo novico, da je našel bogati Albion (Britanijo) in dežele, v katerih pridelujejo cin in jantár.

Drugače je bilo z odkrivanjem in raziskavanjem južne poloble. Nekateri zgodovinarji in geografi menijo, da so že v dobi mogočnega faraona Neha (okrog 600 pred Kr. r.) prvič objadrali Afriko. Peščica slovečih feničanskih brodarjev je na željo kralja Neha zapustila Rdeče morje in se po treh letih vrnila v razkošni Peluzij. Odkrili so rtič Dobre nade, prebredli srečno peneče valovje ob Novi Gvineji in ušli grozečim pečinam Herkula v Gibraltarskem zalivu.

Ko se je mudil zgodovinar Herodot v Egiptu, so mu pravili tudi o tem drznem podjetju neustrašenih Feničanov. Toda že Herodotu, očetu zgodovine, ki je sam videl in prehodil skoraj ves takrat znani svet, se je zdelo tako pripovedovanje lepo doneča bajka iz polpretekle davnine; zato je kot vesten zgodovinar pristavil temu poročilu tudi svoj dvom: „Tudi pripovedujejo, — kar pa naj veruje kdo drugi, ne jaz —, da so imeli solnce na desni, ko so pluli okoli Afrike.“ Toda včasih dormitat et bonus Homerus! Ko bi bil poznal dobri Herodot nekoliko več matematične geografije, bi bil meril z drugačnim vizirjem Neha in pogumne mornarje. Kajti ravno dejstvo,

da so videli mornarji solnce na desni vzhajati, priča o zgodovinskem jedru, ki ga oklepa navedena pripovedka.

Stoletja so tonila v morju preteklosti, a pripovedovanje Herodotovo se je ohranilo. Z rastočo kulturo se je izpopolnjevalo tudi naziranje o obliki naše zemlje. Nauk Meonida Homerja in filozofa Anaksimandra (6. stol. pred Kr. r.) se je polagoma umaknil ptolomejskemu sistemu, ki je kraljeval skoz ves srednji vek. Na podlagi starejših mnenj je že geograf in astronom Klavdij Ptolomej († 165 po Kr. r.) izrekel slutnjo, da mora biti razen Afrike tudi na robu Indijskega oceana kos suhe zemlje. Ko je namreč ta sloveči učenjak s svojim „Uvodom v zemljepisje“ začrtal novo smer geografiji, je skušal dokazati podmeno o krogli naše zemlje tudi z na-

Plakajoči Judje ob razvalinah sv. templja.

ukom, da mora biti na južni polobli ravno toliko suhe zemlje kakor na severni hemisferi, ker sicer bi se krogla ne mogla vzdržati v ravnotežju.

To naziranje Ptolomejevo je gospodovalo v znanstvenem svetu z neko neverjetno žilavostjo do druge polovice 18. stoletja. Ptolomejev sistem je bil sicer že davno pobledel, a Ptolomej geograf je veljal še vedno kot prva avtoriteta na univerzah. Vseučiliški profesor Supan je še pred dobrim polstoletjem trdil: „Če pravi Ptolomej, da prihaja Nil od zahoda, potem jaz ne verjamem modernim raziskovalcem Afrike, ki menijo, da izvira Nil v ekvatorialnih pokrajinah.“ Tako veliko moč imajo ideje duševnih velikanov.

(Dalje prih.)

Domen Otilijev :

Za klavzuro.

(Dalje.)

Stal sem na hodniku in strmel v dolgo vrsto gotiško okrašenih stebrov. Solnce je ravno vstajalo izza cerkvene strehe in senca visokih zvonikov je ležala na dvorišču. Dvorišče je bilo obzidano in v njem so bile nasejane najlepše rože. Pod stebri na severni strani je tesar brat-mizar debel blod in brat-kovač je obdeloval ob njem žareče železo. Iz cerkve je donel ob tihih glasovih orgel koralni Credo, nad menoj pa so imeli otroci poskušnjo k bližajočemu se prazniku.

Začutil sem se domačega v velikem domu, kakor da bi me poznalo zidovje že izza mladih let. Prišel sem v družino, v kateri vlada prava ljubezen in zadovoljnost. Nikdo ni na poti svojemu bližnjemu in v nobenem srcu ni zavisti; nimajo bogastva, pač pa isto postavo, ki jih veže vse skupaj.

Na vzhodni strani je bila streha nizka, zato so se dvigale v ozadju gore in gozdovi in pred očmi je ležal velik kos ravnine. Od tiste strani sva prišla z materjo po dolgi poti.

Daleč, daleč tam za tem po solncu obsijanem svetu je dom. Tam je mladost, tam življenje, tam mati in ljubezen. Ali ni tuja ta zemlja, ta jezik in ljudje?

Skušnjava!

Šel sem čez hodnik in postal. Na strani pred menoj je bila krasna slika. Star in častitljiv menih je držal knjigo v naročju, z desnico pa je kazal proti nebu. Kakor bi hotel reči: On je, ki nam daje znanost, On, ki nas vzdržuje in ohranja. Ob njem sta bila mladeniča; prvi je klečal, naslonjen na starčkovo koleno, drugi je sedel na stolu zaglobljen v učiteljeve besede. Bili so: sv. Benedikt, sv. Placid in sv. Maver.

Vživel sem se v te osebe. Tudi jaz sem šele prestopil prag, tudi jaz sem šele učenec.

Stopil sem na drugi hodnik. Cela stena je bila poslikana z zelo lepimi barvami, a še lepši so bili obrazi, ki so gledali iz nje. Nekaj mirnega, ljubeznivega in blaženega je bilo v njih, ki je dvigalo gledalca v sfere, človeškemu očesu nepoznane. Ako se vtisnejo človeku v dušo, ne izbriseš jih več, in kolikorkrat greš mimo, tolikokrat obrneš oko na nje. Vedno bo gledala prečista Marija z milimi očmi nate, vedno te bo vabil Kristus pod križ, vedno ti bo kazal sv. Benedikt svojo strogo regulo, In tvoje oči se potope v angelske lepote, ki obdajajo slaveči in moleči svojega Stvarnika in njegove svetnike.

»Hvaljen bodi Jezus!«

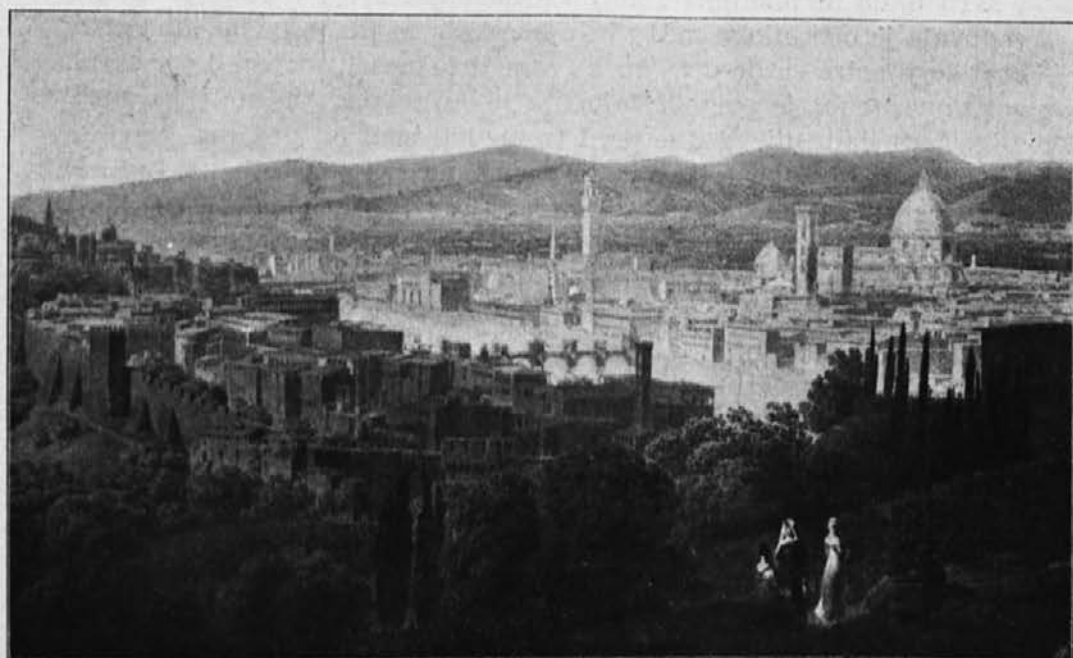
Ozrem se in pred menoj stoji — opat. S smehljajočimi očmi pride k meni in z odprto desnico, kakor bi me hotel objeti. Rdečica

mi je šinila v lica, a nisem izgubil ravnotežja. Pokleknil sem in poljubil prstan.

»Kako se počuti moj sin v novem domu?«

»Upam, prevzvišeni, da bo ta hiša moj materin dom.«

»Tako je, predragi! Ko prestopi tvoja noga prag, naj srce pozabi vsa prejšnja veselja in vse prejšnje žalosti. V treznosti in spoznanju samega sebe naj bo začeta pot do našega zveličanja. Poglej sv. Benedikta, našega očeta, moj sin; molitev mu je odpirala nebeška vrata, delo mu je odganjalo skušnjave. In mi, njegovi učenci, mu sledimo v molitvi in delu! Tudi mi ponavljamo njegove besede: Crux sancta sit mihi lux — Non dracho sit mihi dux! Vse pa premoremo v Kristusu, ki nas podpira in vodi do cilja.«

Florenca koncem 18. veka.

Tako blago in ljubeznivo je govoril!

»In zdaj, moj sin, je čas priprave! Molitev je najboljša priprava v novi stan. In ko boš čez deset dni postrgal stari kvas in oblekel novega človeka, tedaj naj bo spet molitev tvoje glavno opravilo. Pomisli, da je treba obljubiti pokorščino. Pokorščina je tista vez, ki združuje naša srca k Bogu. Dozdaj si se vodil sam in si šel kamor si hotel, zdaj pa bodo drugi odločali tvoja pota.«

Ganile so me besede, da so se mi zasolzile oči.

Dobil sem v njem drugega očeta.

In ko sem ostal sam na hodniku, se je razveselilo srce. Iz ljubezni sem prišel v ljubezen, od matere k očetu . . .

Moje srce je žalostno . . . Spomini iz prejšnjih let so prišli v goste in mi prinesli žalostnih novic.

Današnjega dne pred tremi leti je bilo. Takrat nisem bil več pri oo. frančiškanih, ampak na stanovanju v mestu. Preživel sem se z inštrukcijami nižješolcev in od prisluženega mi je še ostajalo. Prost sem bil le redkokdaj, kajti imel sem veliko tudi zasebnega učenja. Vztrajnost veliko pripomore in tako je tudi meni pripomogla. Mati me je obiskovala večkrat, očeta sem videl le o božičnih praznikih. Drvaril je v južnih krajih in se vračal na zimo.

Moja gospodinja je bila pridna in pobožna žena. Stanoval sem sam pri nji in imela me je za svojega. Nadlego je imela z menoj le čez noč, ker čez dan nisem bil doma. Odganjala me je od knjig v skrbeh, da ne obolim. Tedaj sem prihajal k nji v kuhinjo. Pripovedovala je o rajnkem možu in o hčerkah, ki jih je imela, in vsakokrat so ji solze zalile oči. In ko sem ji prinesel novico, da je ta ali oni umrl, tedaj je postala žalostna in je dejala: Moliti treba zanj!

Tudi današnjega dne pred tremi leti sem bil pri nji. Nevihta je bila zunaj in debele kaplje so padale na šipe v oknih. V kuhinji je bil že mrak, le blisk je zdaj pa zdaj osvetljeval temne kote. Gospodinja je govorila o neprevideni smrti. Živel je delavec, ki je celo življenje preklinjal Boga in duhovnike, dokler ni slednjič legel na smrtno posteljo. Spoznal je svoje grehe in zahteval duhovnika. Tovariši niso dovolili tega in revež je umrl brez zadnjih tolažil.

Molk je nastal, ko je končala. Zunaj je bučal vihar in grom.

Na vrata je nekaj potrkalo.

Ženica vsa mokra, da je lilo od nje, je vstopila in pozdravila s trepetajočim glasom. Ko je odgrnila glavo, sem spoznal — svojo mater. Prebledel sem, ko sem ugledal njen obraz. Oči objokane, obraz upadel in bled. Zgrudila se je na stol in začela jokati. Skočil sem k nji.

»Kaj pa je, za božjo voljo?«

Ihtela je in jokala, kakor ne bi slišala.

»Zakaj jočete, mati?«

Vzdignila je glavo. Tiho in komaj razločno je izgovorila besede:

»Oče je mrtev!«

»Ni mogoče!«

»Ko bi ne bilo!«

Ganilo me je in pretreslo. Spomnil sem se očetovih besed:

»In ko ne bo matere?« In zdaj, ko ni očeta?

Jokala sva oba.

»Ali je bil previden?«

»Bil je . . . Pismo sem dobila, da ga je podrlo v gozdu. Živel je le nekaj ur. Bližnji duhovnik mu je podelil svete zakramente . . . Zaklenila sem dom in ihtela doli v mesto, da ti naznanim . . .«

»Mokri ste. Prinesem obleke! Le sem k ognjišču sedite!«

Gospodinja je pohitela v sobo.

»Kaj pa zdaj, moj sin?«

»Oče leži že pokopan in k njemu ne moreva. Moliva zanj!«

Zatopljen sem bil v veliko sliko na steni v kapeli. Sv. oče Benedikt umira stoje pred oltarjem. Kolika sreča umreti spravljen z Bogom, pred obličjem Njegovim, obdan od svojih bratov! Angel smrti stoji ob strani s križem v desnici in z lovorovim vencem v naročju. Njegov obraz se smehlja in je vesel, da ponese k Bogu dušo, ki je toliko drugih duš dovedla na pravo pot. Svetnik ima oči proti nebu obrnjene in z obraza mu sije blaženost. Samo trenutki ga ločijo še od tega sveta.

Inter verba orationis S. P. Benedictus spiritum efflavit...

»Le eno je potrebno...«

In ko se nagne mojega življenja večer, Gospod, naj Ti pojo moje ustnice in naj Te hvalijo do zadnjega diha! (Konec prih.)

Nedin Sterad:

Mir z vami,

ki ste dobre volje ob zvokih svetovečernega zvona . . . Kajti skrivnosti poln je večer rojstva Gospodovega in blažena je noč, v kateri se spominjamo neizmerne ljubezni božje.

Veselite in radujte se v Gospodu vsi, ki še hodite čisti in neomadeževani po kratki poti cvetoče mladosti! Jasen je vaš pogled, ker kraljuje v vaših dušah mir božji, ki ga je prinesel na svet Novorojeni v Betlehemu . . . Radujte se torej in pazite na svoj zaklad, kajti gorje vam, če ga izgubite po lastni krivdi. Odpro se vam oči in videli boste, česar si niste želeli videti. Slišali boste svetovečerni zvon, a njegovi glasovi se vam bodo zdeli kot votli udarci na rakev, ki zakriva najdražje, kar ste izgubili na svetu. Čutili boste bližino božjega miru, ki ste ga izgubili in zdelo se vam bo, da ste tako daleč od njega . . .

Blagor čistim in neomadeževanim, ker v njih kraljuje mir božji!

Mir z vami, trpeče duše, ki udano prenašate bol ranega trpljenja! Koliko vas je, ki ste svojevolično zakrivile svoje gorje? Ker slab je človek in šibka je mladina. Velike moči in trdne volje je treba v skušnjavah mladostnega življenja, ker ni vse dobro, kar zasnuje vihrava domišljija mladih let . . . In zaupanja v moč Najvišjega je treba trpečim! Upanje približuje dušo Bogu, v katerem je vir novega življenja, prenovljene sreče . . .

Mir božji tudi vam, ki ste zgrešili pravo pot in tavate v temi zmote, ne meneč se za svetovečerni pozdrav! Pomilovanja in usmiljenja vredne duše, ki ne čujete vabečega glasu, ki vas kliče k luči, da obnovite prijateljstvo božje, v katerem je mir, ki ga iščete zaman s svojim razumom. Ali res ne slišite, kako odmeva glas svetovečernega zvona v vaših nemirnih dušah? Vabi in kliče vas, in vi se ne zmenite zanj? Nesrečne duše, ali vam ni žal mladega življenja, ki ga zapravljate in grenite z nepotrebnim, nespametnim tavanjem v temi zmote? . . .

Vrnite se k Njemu in našli boste mir, po katerem hrepenijo vaše duše!

Mir vsem, ki hrepenite po sreči in zadovoljnosti! Ali bodite prepričani, da boste iskali zaman pokoja v zemeljski sreči in trenutni blaženosti. Prav je, da koprnite po sreči, ker gorje duši, ki ne hrepeni za ciljem! Ne iščite zadovoljstva izven sebe, ker ga ne boste našli nikjer! Skrbite, da bo v vaših dušah mir božji in našli boste, po čemer hrepenite . . .

Mir božji tudi z vami, ki ste zapustili ljubljeno domovino ter šli z upanjem v srcu za ciljem! Težko ste se ločili od milih in dragih, ki so vas ljubili in vas še ljubijo. Tolažili ste jih in ste bili morebiti sami potrebni tolažbe in miru. Šli ste in z vami je šlo hrepenenje mladih let, nepremagljivo in neizmerno. Ste ohranili mir prave zadovoljnosti v daljnih krajih? Ste ga pridobili? . . .

Jaz ga nisem.

Svet večer je bil, ko sem zapustil pred sedmimi leti vse mило in drago ter šel za ciljem, ki sem ga izbral v globoki žalosti nad izgubo najdražjega na svetu . . . Miru sem šel iskat v tujino, ker nisem vedel, kako blizu sem bil pri njem. Od tedaj je slišala moja duša šestkrat glas svetovečernega zvona, ki jo je vabil tako mило in prijazno, da je zahrepenela v bridkem trpljenju po sreči in ljubezni, dokler se ni rodil v njej mir božji kot plačilo njene zvestobe v težkih dneh nemirnega iskanja . . .

Sedaj je srečna moja duša in hvali Gospodovo ime, ker velik je On, čegar previdnost kaže naša pota!

Torej mir z vami, ki bivate daleč od domovine, ker težko je življenje v tujini, med ljudmi, ki ne čutijo z vami —

Mir vsem, ki ste dobre volje in hrepenite po sreči in blaženosti! Vam, ki udano trpite zaslužene in nezaslužene boli, vam, ki tavate v temi zmote in vsem, ki ste na poti v trpljenje!

Andrej Uršič:

Navod za šahovo igro.

(Dalje.)

Tretji znak dobre naloge je: 3. Varčnost sredstev.

Proti tej zahtevi se je velikokrat grešilo. Rečemo zahtevi, ker sem izraz „zapoved“ (Kunstgesetz) pred nedavnim časom nekako smešil, češ: Umetnost ne potrebuje nobene zapovedi — postave, umetnost mora biti prosta, od nikogar in ničesar vezana — *ἀνομος*. Mi smo proti temu naziranju, ako se ponižuje umetnost, kakor pri današnjem svetu, do kulta strasti, poltenosti in hinavskega laskanja. Zašli smo! Nazaj k šahovi nalogi. Zahteva, da se ne porabi za izvršitev naloge več sredstev, moči, podob, kakor ravno potrebno; to sledi že logično iz znaka lepote naloge. Gotovo je, da se more pri vsaki dobri nalogi dokazati potreba vseh podob, ki so na deski (šahovnici), dasi se na prvi pogled ne zdi tako. Poštena in vsestranska diskusija pokaže pa resnico trditve. Mimogrede rečeno, ni pa diskusija samo analitična, ampak tudi sintetična. Nastavljanje podob z namenom, da se moč obeh strank vidi enaka, ni pravo, dasi so nekateri nemški komponisti trdili: prosto nastavljanje sovražnih podob ni prepovedano. Samo zunanji lišp, ki nima z idejo naloge prav ničesar opraviti, ni dopuščen. Gotovo je pa dovoljeno postaviti na primer namesto črnega pešca v svrhu zabranitve stranske rešitve, črno damo, letavca, stolp ali skakavca (vendar naj pa tudi tukaj po možnosti vlada varčnost sredstev); ne-le dovoljeno je to, ampak celo priporočljivo, ako dobimo pri tem kako novo dobro varijanto, ki odgovarja duhu cele naloge. Dobri komponisti so posebno varčni v uporabi belih podob. S pravim postavljanjem belega kralja prihrani se veliko svojega in nasprotnega šahovskega materiala. Ali je zahtevi po varčnosti komponist zadostil, pokaže matna pozicija glavne igre. Izvedel je komponist zahtevo po varčnosti, ako se v teku rešitve uporabi, uniči vsa nepotrebna bela premoč na katerikoli način (to slednje poudarjamo proti dosedanjemu mnenju) tako, da je ostane v sklepni (matni) poziciji le toliko, kar je ravno potrebno, in nič več, izvzemši slučaj, da je matna poteza združena z odkritim šahom! Statisti (bele podobe, ne pešci) so izključeni, ako ne sodelujejo v matni poziciji. Ako jih dobiš v nalogi — ni dobra! Velja pa to samo za glavno igro, ne za varijante! Da je komponiranje sitna reč, je torej gotovo, vendar pa vedno mogoče. Znani komponisti se večkrat več let trudijo, preden se jim posreči dati nalogi tako obliko, katera ustreza njih mislim in zahtevam kompozicije. Ako kje, gotovo velja tudi tukaj „nonum prematur in annum“, kakor pravi Horac. — Zaradi popolnosti navedemo tukaj, da je zahteva: koliko polj mora v matni poziciji posamezna podoba obvladati, zastarela in ne velja več.

Partija 53., nepravilna otvoritev, igrana v mojstrskem turnirju v Berlinu 1890.

Beli: Caro.		Črni: Lasker.	
1. Sg1 — f3	d7 — d5	8. Sc3 — a4	Ta8 — a7 ? b)
2. d2 — d4	Lc8 — f5 a)	9. Sa4 — b6	Dc8 — d8
3. c2 — c4	c7 — c6	10. Lf4 × b8	Dd8 × b8
4. Dd1 — b3	Dd8 — c8	11. Db3 — a4 +	Ke8 — e7
5. c4 × d5	c6 × d5	12. Ta1 — c1 !!	g7 — g5
6. Sb1 — c3	e7 — e6	13. Sf3 — e5	Sg8 — h6
7. Lc1 — f4	a7 — a6 ??	14. Sb6 — c8	črni se poda.

a) navadno gre tukaj Lc8 — b7, ker je desno krilo dame šibko.

b) napačna poteza, ki izgubi partijo! Sb8 — d7 bi moral igrati.

Rešitev nalog v štev. 2.

Namenjeno: Naloga 60. z belo damo a2 in črnim letalcem f1.

1. Ld5 — c4	Lf1 × c4	1. —	Lf1 — d3
2. Da2 — a4	K na d3 ali d5	2. Lc4 — e6	c5 — c4
3. Da4 — d1 ali d7	+	3. Da2 — a7	+
1. —	Lf1 — g2 (h3)	2. Da2 — b3	3. Db3 — c3
- gre pa tudi s prvo potezo: 1. Ld5 — f3.

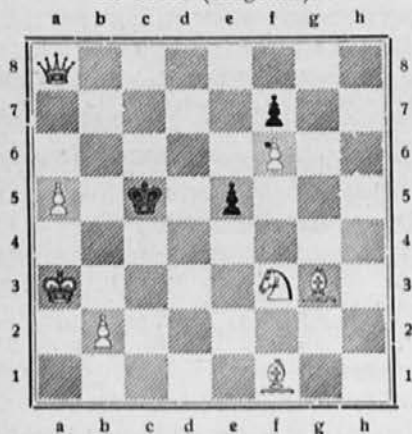
Namenjeno: Naloga 61.

1. Ld1 — b3	+	Kd5 — c6	1. —	Kd5 — e4
2. Lc3 — b4	Kc6 — b5	2. Da7 — f2	Ke4 — d3	
3. Da7 — b7		3. Df2 — f3	+	
1. —	Kd5 — d6	2. Da7 — b6	+	Kd6 — d7
3. Lb3 — e6
- gre pa tudi: 1. Da7 — a6.

Današnje naloge so lahke in ne napačne.

Naloga 63.

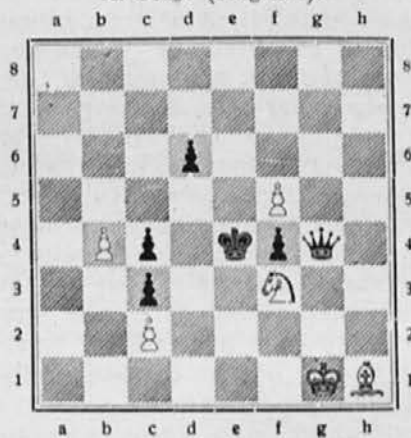
A. Uršič (original).

Mat v 2. potezi.

Naloga 64.

A. Uršič (original).

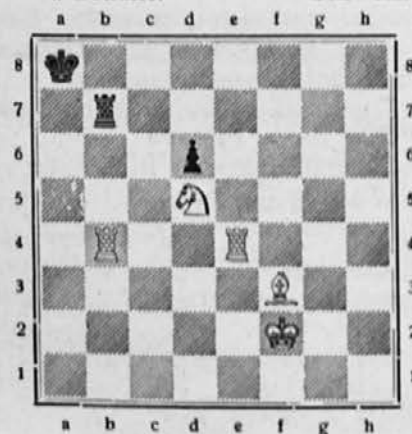

Mat v 2. potezi.

Naloga 65.

R. Braune.

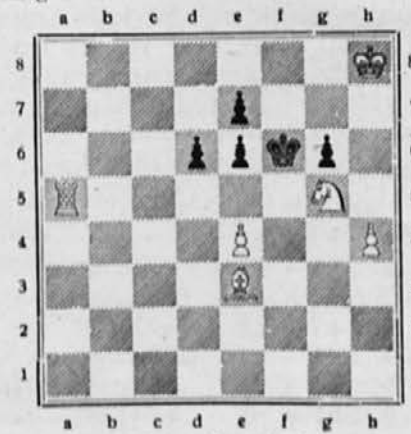
Schweiz. Schachztg 1905.

Mat v 3. potezi.

Naloga 66.

W. Preiswerk.

Mat v 3. potezi.

Drobiž.

Prvošolska žaloigra v treh dejanjih.

Osebe: Prvošolec in nominativ, genetiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokal, instrumental.

II. dejanje.

Tragično dejanje junakovo je doseglo svoj višek. Nepopoljšljiva lenoba prvošolčeva je vzrok, da uporabi akuzativ vso svojo oblast. Da bi junaka še v zadnjem trenutku rešil padca, ga zatoži vokativu, naj tudi ta zastavi ves svoj vpliv. Ta ga poziva k delu, ker bi mu bila sicer usoda zapečatená.

(Konec prih.)

Volapük. Meseca avgusta t. l. je umrl v Konstanci prelat Martin Schleyer. Vzburil je veliko gibanje, ker je prvi poskusil vpeljati mednarodni jezik. Schleyer je imel čudovito znanje. Govoril je petindvajset jezikov. Svoj volapük je sestavil iz 14.000 besed, večinoma iz angleščine, latinščine in iz romanskih jezikov. Volapük je bil svojčas jako razširjen in je izhajalo v njem že 23 časopisov. Iz življenja tega učenega, idealnega moža nekoliko podatkov. Rodil se je na Badenskem 19. julija l. 1831. Po mnogem trudu je dal v skrajnem idealizmu l. 1879. volapük med svet. Vodila ga je gola ljubezen do človeštva, samo utopično upanje na prihodnji svetovni mir med vsemi narodi. To je izrazil v devizi: Menadé bal püki bal (enemu človeštvu en jezik), kar je skušal vcepiti tudi v

srce vsakega volapükovca. Kot 80letni starček je še vedno trdno upal na triumf svojega jezika. Pa ta up je nesel obenem z njegovim uresničenjem s seboj v grob. Že ob njegovem času je pojemalo navdušenje za volapük, ki se je moral umakniti lepšemu in neprimerno lažjemu esperantu. L. Zamenhof je s svojim esperantom kmalu dobil zase volapükovce, in lahko rečemo ves svet; dandanes ga ni večjega naroda, ki bi že ne imel odločnih privrženecv tega sistema rešitve mednarodnega jezika. Katoličani so ustanovili „mednarodno kat. esperantsko društvo“ (internacia katolika unuiĝo esperantista — I. K. U. E.). Meseca avgusta so imeli v Budimpešti tretji kongres (prvi je bil v Parizu, drugi v Hagu). Dosledni svojemu geslu: ena vera en jezik, hočejo s pomočjo

esperanta razširiti katoliško vero po vsem svetu; zato so zavzeti zlasti za unijo razkolnih bratov. Na vsak kongres povabijo zastopnike anglikanske in vzhodne razkolne cerkve, ki se tudi vedno odzovejo pozivu. Da so letos ravno Budimpešto počastili s kongresom, je zasluga prelata Dr. Gießweina, ki jih je lani v Hagu semkaj povabil. Izdajati so začeli svetovni adresar katoliških esperantistov. Med drugimi odličnimi možmi sem našel v njem tudi nam znanega kardinala van Rossuma. Prihodnji, četrti kongres bo septembra 1. 1913. v Rimu, kjer bo vse sprejel v avdijenco sv. oče Pij X. Z besedami: *Ĝis la revido ĉe la piedoj de nia sankta Patro, ĝis la revido en Romo*, so se razšli. Esperantisti brez razlike vere in narodnosti in mišljenja (Internacia societo esperantista) pa so imeli svoj osmi kongres v Krakovu od 11. do 18. avgusta. Našteli so nad 1000 raznih zastopnikov iz vseh dežel. Avstro-ogrsko vojno ministrstvo je poslalo uradnega zastopnika. Pripeljali so se tudi delegati iz Japonske in Indije. Krakovski župan jih je pozdravil po esperantski.

Leopold Erzin.

Štatistiko živalstva je sestavil naravoslovni muzej v Parizu. Na suhem in v morju živi okrog 400.000 živalskih vrst, ki so znane in opisane od učenjakov. Na posamezne živalske skupine so jih takole razdelili: žuželk 280.000 različnih vrst, ptičev 13.000, rib 12.000, reptilijev 8300, moluskov 50.000, amfibijev 1300, pajkov 20.000, trdokožcev 3000, črvov 8000.

— n.

Ogrskoslovenski koledar. Dijake opozarjamo, naj bi si naročili ta koledar, ki je pisan v ogrski slovenščini. Sestavki so sicer pisani za priprosto ljudstvo, toda za nas so poučni, da spoznamo obzorje ogrskoslovenskega ljudstva. Dobiva se pri č. g. uredniku: Bassa Ivan, plebanos v Bogojini (Bagonya, Zala megye), Ogrsko. Cena 60 v. — Pri tej priliki priporočamo tudi ogrskoslovenski mesečnik „Nevtepeno poprijeta Devica Marija“, ki je pisan v znamenitem ogrskoslovenskem narečju. Cena 2 K na leto. Naroča se pod istim naslovom.

Usodna zamena. Nekateri glasovi se radi zamenjavajo. Dva taka bratca sta na pr. *d* in *t*. *D*-ju je dala narava zvoneč glas,

zato gleda postrani svojega tovariša, ki nima tega daru. Ubogi „*t*“ trpi stoletja in tisočletja krivico, ki je ne zasluži; kaj more on zato, če mu mati narava ni dala lepega donečega glasu kakor njegovemu bratu „*d*“. Saj že Schiller pravi:

Ohne Wahl verteilt die Gaben,
ohne Billigkeit das Glück,
denn Patroklos liegt begraben,
und Thersites kommt zurück.

Nezasluženega zaničevanja naš drugače ponižni „*t*“ ne more več prenašati. A kaj storiti? Tu mu šine pametna misel v (— glavo, bi bil kmalu zapisal, a sem se vendar še o pravem času spomnil, da je nima), sklene torej, da se nad svojim prevzetnim bratom maščuje s tem, da ga v olikani, učeni družbi osmeši. Rečeno, storjeno. V weimarskem gledališču na Nemškem je predstava „*T*“ in „*d*“ imata vsak svojo važno vlogo, neštetokrat sta že stopila na pozorišče in zopet odstopila za kulise na kratek oddih. A ravno v tem trenutku sta zopet oba na odru, seveda drug drugega ne pogledata. Junakinja očita junaku nezvestobo. Junak komaj čaka, kdaj bo konec tega dolgega očitanja; ko ona konča, je „*d*“ že pripravljen, da stopi na pozorišče, kajti igralec mora zaklicati: „*O Ende*“ (konec), v tem trenutku pa smukne „*t*“ v dobro znani trikotnik med igralčev jezik in ograjo njegovih zob, in igralec izgovori: „*O Ente*“ (raca) — sebi in „*d*“-ju v sramoto, občinstvu in „*t*“-ju v veselje. Ponosni „*d*“ je uničen, strt; kakšna sramota zanj, za igralca, za Goetheja samega, čegar igram je bil dosedaj vedno v čast in ponos. Kruto mu hoče povrniti temu mutcu hudobnemu. Bratovski oziri tukaj odnehajo, saj jih je on (*t*) prvi poteptal. Ah, kako sladko je maščevanje. Da bi le kmalu prišla ugodna prilika. „*D*“ čaka in premišlja, kako bi se znosil nad svojim hudobnim bratom. Kmalu pride prilika. Zopet je predstava — v Weimaru. Veliki pesnik Goethe sam je navzoč, igralca mora izgovoriti besede: „*Ich will dich den Eingeweihten übergeben*“ (izročiti te hočem posvečenim), a tu je „*d*“ bolj hiter kakor „*t*“; igralca je izgovorila: „*Ich will dich den Eingeweihten (čreva) übergeben*.“ — Taka sovražna brata sta tudi „*k*“ in „*g*“. Nek igralec je namesto „*Dein Gram* (žalost)

geht mir zu Herzen," rekel: „Dein Kram (krama) geht mir zu Herzen.“ Ko je bil Goethe protestantski arhidiakon, je prišel nekoč protestantski bogoslovec k njemu ter ga prosil, naj mu dovoli, da bi smel namesto njega prihodnjo nedeljo pridigati. Goethe, ki je opazil, da mladenič zamenjuje „g“ in „k“, mu odgovori, da mu sicer osebno ne more ustreči, da mu pa gotovo željo izpolni gospod arhidiakon Koethe. — Podobne zabave so imeli že stari Atenci v gledališču. Leta 408. pred Kr. se je predstavljala Evripidova igra „Orestes“. Oresta preganjajo Erinije vsled umora. Utrujen zaspi, ljubeča sestra Elektra ga čuva; ko se zbudi, mu je nekoliko odleglo, da pravi: ἐκ κρημάτων γάρ αἰθέρις αἶψ' ἡλάνη (= ἡλάνη) ἔρῃ (Po viharju vidim zopet mirno morje); igralec Hegelochos pa je izgovoril ἡλάνη¹ (podlasico) namesto ἡλάνη.¹ Nemci okoli mesta Zwickau na Saškem pa bi rekli: „Nach Sturmes Toben wehet Läuse (namesto leise) herab die Luft“ — Po nevihti veje veter uši (tiho). — Ko se je v Parizu predstavljala igra „Loth“, je izgovoril igralec besede: „il a vainan Lot“ (premagal je Lota) tako, da so gledalci razumeli: „il a vingt culottes“ (ima dvajset hlač), občinstvo je odgovorilo: qu' il en donne à l' auteur“ (naj jih da nekoliko pisatelju [igre]).

Dr. I. S.

Zgodovinske anekdote. (Zbira profesor dr. V. Šarabon.)

S. Botticelli, italijanski slikar, 1446 do 1510. Neki angleški umetnik je bil povabil veliko družbo, med drugimi bogatega trgovca iz Chicago in njegovo ženo. Govorili so o marsičem. Umetnik vpraša ženo trgovca: „Ali vam Botticelli ugaja?“ — „Resnici na ljubo Vam moram povedati, da italijanskih vin nimam rada.“ — Splošen molk, velika zadrega, rdečica. Mož hoče pomagati in reče ženi: „Botticelli ni vino, ljuba moja, Botticelli je sir.“

Kaznovano zasmehovanje. Napoleon se je vedno rad norčeval iz drugih; nekoč tudi iz stare matere, ki je hodila s palico. Rekel je bratom in sestram, da je za las taka kot kaka stara čarovnica. Mati Leticija to sliši, pokara ga s pogle-

dom, ne reče nič. Napoleon se je ogiblje, ne pride ves dan blizu, se izmuzne tudi zvečer. Drugi dan opoldne mu pravi mati, naj gre v sobo in naj se preobleče, ker je povabljen k znancem na obed. Napoleon uboga, nič hudega sluteč, akoravno se zjutraj mati ni bila dala poljubiti od njega. Ko se Napoleon preoblači, pride tudi mati in zapre vrata za seboj — nikdar več ni zasmehoval stare matere.

Vojvoda Karol Württemberski je bil jako strog vladar. Pride v mestecu Gagold v gostilno in si ukaže prinesiti kosilo. Ker je bilo poleti in zelo vroče, ni manjkalo muh in marsikatera je zašla v vojvodovo juho. Jezen pravi gostilničarki: „Pogrnite vendar muham pri sosedni mizi, da ne bodo hodile k meni obedovat.“ — Postrežljiva žena res pogrne, prinese krožnik juhe, jo postavi na mizo in pravi strogemu gospodu: „Sedaj pa prosim, visoki gospod, ukažite muham, naj se vsedejo k svojemu krožniku.“

Genuežanov ne mara. Napoleon jih ni mogel videti, saj je bila Korzika cela stoletja genueška last, nazadnje so jo pa celo Francozom prodali. V vojaško šolo v Brienne pride nov učenec, Korz Balathier de Bragelone. Součenci so poznali Napoleonovo slabost in so mu predstavili novega gojenca kot Genuežana. Napoleon ga nekaj časa gleda, stopi k njemu in ga vpraša: „Ali si res Genuežan?“ — Komaj mu deček odgovori „Si, signore“, že je Napoleon v njem in slabo bi se mu godilo, da niso součenci posegli vmes.

Danke schön, Frau Wilhelm. V mestecu Urville pri Metzu v Lotaringiji jo obiskala nemška cesarica šolo. Dobro so znali; pravi torej deklicam, naj ji katera pove kako željo, da jih nagradi za pridnost. Ne upajo si, slednjič se ojunaci neka deklica in prosi: Dovolite nam, gospa Viljem, da se učimo francosko. — Vlada ne dovoli učenja francoščine, prim. pri nas slovenščino na Koroškem. — Sedaj je bila pa cesarica v zadregi; slednjič pravi, da se bo zgodilo po volji otrok. „Danke schön, Frau Wilhelm,“ je odgovor. Od tedaj poučujejo tam tudi francoščino.

Dovtip Napoleona III. Norčevali so se nekoč iz njega, da ni dovtipen, da ne teče po njegovih žilah niti kapljica krvi velikega Napoleona, da nima niti

¹ Opozarjamo, da so Grki oba naglasa tako dobro ločili, kakor mi Slovenci potisnjeni in potegnjeni naglas.

sence njegovega duha v glavi. „Zato imam pa celo njegovo obitelj na glavi,“ se odreže cesar.

Nevarni občudovalci. Znameniti potovalec Rihard Burton se je mudil dolgo časa tudi v Afganistanu, preoblečen kot mohamedanski fakir. Zelo se je znal priljubiti ljudem, povsod so ga imeli radi in ga spoštovali kot kako višje bitje. V neki vasi vpraša šejka: „Kaj pravijo ljudje o meni?“ — „Pravijo, da si svet mož in tako zelo te častijo, da te ne pustijo nikamor drugam; posvetujemo se večkrat, ali bi te ne umorili, ker bi na grob tako svetega meniha kot si ti hodili ljudje od vseh strani in bi mi postali bogati.“ — Seveda jo je Burton s svojo svetostjo takoj prihodnjo noč popihal.

Geografske drobtine. (Zbira profesor dr. V. Šarabon.)

Sibirska železnica. Otvorili so nove zveze; iz Pariza do Vladivostoka, 12.000 km, se pripeljemo sedaj v 11 dneh, do Sangaja ali na Japonsko pa v 15, oziroma 16 dneh. Če porabimo pot preko Brindisi, se zviša število dni na 37. Število potnikov s prtljago — v internacionalnem prometu — je znašalo leta 1910. 5022, prtljaganjihovaje bila teža 143.709 kg, dohodkov od teh potnikov je imela železnica 3.344.016 frankov. Napram 1909 se je zvišalo število potnikov za 36·52%, teža prtljage za 50·73, dohodki pa za 38·01%.

Svetovni rekord v skakanju si je priboril Amerikanec Juri Horine z višino 203·8 cm (brez deske), ameriški dijak R. A. Gardner je skočil pa s pomočjo palice 398·77 cm visoko.

Svetovno premoženje v vrednostnih papirjih znaša po amerškem računu 110 do 150 milijonov dolarjev, od teh samo v Angliji, Franciji in Nemčiji polovica, 64.

Kap-Kaira. Severni del te svetovne železnice je izpeljan čez Kartum, 2164 km, promet na črti Assuan-Uadi Halfa posredujejo parniki; od juga proti severu je dospela gradnja do mesta Etoile du Congo (zvezda Konga), znamenitega središča rudokopskega okraja Katanga; dolga je proga 3188 km, širina tira 1·067 m.

Vsega skupaj je torej izpeljanih dosedaj 5652 km; pri nadaljnji gradbi, ki bo povzročala velikanske težkoče, bodo morali vjeti v račun tudi jezero Taugaujska, tudi tu naj promet posredujejo parniki, dolžina jezera znaša 700 km.

Najstarejši herbarij na svetu se nahaja v Kairi; znosili so tja vence in ovitke, ki so krasili grobove faraonov 18. in 19. dinastije, grobove Amenhotepov, Tutmesov, Setijev in Ramesidov. Vsaka posameznost na rastlinah se pozna tako natančno, kakor če bi bili sestavili herbarij pred par leti in vendar so ti grobovi stari 3000 do 3500 let.

Na otoku Laysan blizu skupine Havai in na manjšem bližnjem otočju je živelo pred 10 leti nad poldrug milijon albatrosov, 1909 samo še pol milijona, ker so sicer redkega ptiča neprestano zalezovali. Od 1909 do 1911 se je število zopet pomnožilo, a Japonci so jih ukradli lansko leto kar pol milijona, sedaj jih je tam samo še 200.000.

Prebivalstvo francoskih mest. Po izkazu statistike z dne 5. marca t. l. šteje Francoska 15 velikih mest, in sicer: Pariz (ne všteti predmestja) 2.846.986, Marseille 552.182, Lyon 524.056, Bordeaux 261.678, Lille 216.807, Nantes 169.254, Nizza 163.833, Toulouse 149.044, Saint-Etienne 148.778, Le Havre 132.667, Rouen 122.420, Roubaix 122.154, Nancy 118.187, Reims 113.372, Toulon 104.582 prebivalcev. Skupaj 5.746.000 prebivalcev.

Naše slike kažejo tri znamenita mesta v Jeruzalemu. Na severni strani mesta so še ostanki nekdanjega mogočnega gradu Antonija, kjer je Pilat obsodil Jezusa k smrti. Tukaj je prva postaja krizevega pota. Na dvorišču turške vojašnice, sezidane na razvalinah Antonije, so se zbrali verniki, da skupno prehodijo pot, po kateri je hodil Odrešenik, obložen s težkim križem. Na južni strani mesta je dvorana zadnje večerje. Sredi mesta se je dvigal prekrasni tempelj, od katerega je ostalo le nekaj zunanega obzidja. Pri teh ostankih žalujejo Judje vsak petek zvečer po svoji izgubljeni slavi in sreči.

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23.

K. A. KREGAR,

trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga razno-
vrstnega usnja in črev-
: ljarskih potrebščin :

:: Glavna zaloga ::
„**SAVA**“ - kreme
v korist obmejnim Slovincem!

Orkestralne maše

tudi po manjših župnijah so mogoče le

s klavijolinskim kvartetom

Godba blaži srce. Zares plemenito godbo našim dru-
štvom (mladeniškim in dekliškim) nudi brez truda le

klavijolina z vijolo in cello.

Čč. cerkvenim predstojništvom dajemo znaten popust
in plačevanje na obroke.

BAJDE & KO., Ljubljana, Dunajska c. 73.

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Žužemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, krasno in umetno v
gotškem slogu, v splošno zadovoljnost in po zmerni ceni ter je zato v
svoji stroki vreden najboljšega priporočila.

Za stavbni odbor:

V Šmihelu, 12. avg. 1909.

Frančišek Gabršek, župni uprav.

Trgovina oljnatih barv, firnežev in lakov ter vseh v to stroko spadajočih predmetov.

Brata EBERL slikarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta 4, naspr. „Uniona“.

Priporočata se pred. duhovščini in p. n. občinstvu v vsakem oziru kot priznana solidna tverka.

Knjigovoznica „Katol. tiskovnega društva“
v Ljubljani se priporoča

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam zastonj popust. — — Solidno delo, zmerno ceno.

Luka Vilhar, urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica šte. 4

priporoča prečistiti duhovščini in sl. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo **priložnostnih daril**
kot ure, verižice, uhane, zapestnice po najnižjih cenah. Za solidno in točno postrežbo so jamči.

Nizke cene

Priporoča se

Velika zaloga

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari trg št. 10.

V zalogi ima tudi
telovadne čevlje,
hlače, srajce, čepice,
pasove, značke za uniforme.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, zvezke, noteze, razne zapisnike, kopirne knjige,
solake in pisarniške mape, pisala, radirke, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,
trikota, šestila, barve, čopiče, raznovrstne razglednice in devocijonalije.